

חסידי לשולחן

נושא השבוע: קבורה בארץ ישראל

המקור בפרשה: אל נא תקברני במצרים (מ"ז, כ"ט) לא קיבל עליי צער מחילות, כתובות ק"א.

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא הפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסור

ראשי הישיבות

הגאון רבי בן ציון בורדינסקי שליט"א
מראשי ישיבת קול תורה

בגדר ארץ ישראל למעלת קבורה

הנה יש לעיין בעיקר הפרשה של קניית מערת המכפלה ע"י אברהם, ובפשוטו ענין הקניה הוא כדי שלא יהא צדיק קבור בקבר שאינו שלו (כ"ב ק"ב א'), אולם צ"ב מ"ט היה נדרש לעשות קניה כזאת מיוחדת לעיני בני חת, וגילוי דעת ותשלום דמים מרובים, ובסוג מעשה קנין שאמר עליו קיחה וימניה ילפי קיחה קיחה משדה עפרון, וצ"ב אטו לא היו אנשים קונים אז קרקעות זמ"ז. ולא מצאנו בכתבי הקודש או במשך הדורות שעשו כאלה זהירות קודם קניית קבר. ועי"ש עוד בפרשה דכתיב ויקם שדה עפרון ופרש"י תקומה היתה לו, וצ"ב מה ענינה של תקומה זו. וכן צ"ב דבכל פעם שהזכירה תורה את מערת המכפלה כמו בקבורת יעקב חזרת התורה שהוא השדה שקנה אברהם, וצ"ב מה ענין כ"ז.

ונראה לבאר בזה, דאברהם אבינו ביקש לקבור את שרה במקום שהוא במעלת ארץ ישראל, וכמפ' בהרבה מקומות מעלת הקבור בארץ ישראל [ע"י כתובות ק"א ב'], וע"י רמב"ם פ"ה ממלכים הי"א דכל הקבור בארץ ישראל נתכפר לו וכו'. והנה באותה שעה היתה הארץ רק בהבטחה וברית לאברהם אבל עדיין לא היתה לה קדושה למצוות עד שכיבשוה, וילייע היאך היה הדין לענין קבורה באר"י, אם יש בזה מעלת קבורה באר"י או לא.

והנה בתוס' בגיטין ב' א' כתבו להוכיח דרקם וחגר היו באר"י, דמסתמא אברהם ויעקב היו דרים באר"י, וידוע שהכפנתו ופרח פ"י הוכיח מכאן דמצוות ישיבת ארץ ישראל ישנה גם במקום שעדיין לא נתקדש בקדושת אר"י למצוות, וכן בזה"ז כגון במקום שכיבשו עולי מצרים ולא כיבשו עולי בבל, שבטלה קדושתו הראשונה, ומ"מ הוא בכלל הארץ המובטחת לאברהם], וכ"כ ברדב"ז פ"ד מסנהדרין ה"ו ובמהר"י קורקוס פ"א מתורמות ה"ב, עי"ש שכתבו כן לגבי הרבה דברים כגון סמיכת זקנים ועוד, ובתוך דבריהם כתבו הרשב"ז והר"י קורקוס שגם לענין קבורה באר"י, סגי במקום שהובטח לאברהם אע"פ שאין בו קדושה למצוות.

אולם נראה לדון בזה, דהנה בתוס' גיטין ב' א' הוכיחו שעכו נכבשה בידי עולי בבל [וקדושה למצוות התלויות בארץ] מהא דר' אבא הוה מנשק כיפי דעכו. וצ"ב מה ההוכחה, והא כבר הבאנו דברי האחרונים דגם מקומות שאינם קדושים בקדושת אר"י למצוות, מ"מ יש להם מעלת אר"י לענין ישוב אר"י ועוד, וא"כ יתכן דבאמת עכו אינה קדושה למצוות, ומ"מ מנשק לה ר' אבא כיון דמ"מ יש לה מעלת אר"י המובטחת.

ונראה הביאור, דבארץ המובטחת לאברהם או במקום שכיבשו עולי מצרים שאין בו קדושה למצוות, יש באמת קדושה על המקום. אבל יש עוד קדושה קדושה בגוף הקרקע, ולענין מצוות התלויות בארץ בענין גוף הקרקע, והגדל בעליה אינו בכלל זה, וזה לא שייך רק במקום שכיבשו עולי מצרים, [אבל מעלת אר"י לענין ישוב ודאי שייכא גם בדר בעליה דזה תלוי בקדושה דהמקום, ולא בקדושה בגוף הקרקע]. ולפ"ז נראה דהא דר' אבא מנשק כיפי דעכו היינו רק אם יש קדושה בגוף הקרקע, [דחביבות זה דר' אבא נלמדת מהא דרצו עבדיך את אביה ואת עפרה יחוננו, וזה שייך רק אם יש קדושה בקרקע], אבל אם יש קדושה במקום א"י סיבה לנשק האבנים. וזהו שהוכיחו התוס' מהא דר' אבא מנשק כיפי דעכו דע"כ דעכו יש קדושה בגוף הקרקע ובע"כ שהיא קדושה גם למצוות התלויות בה.

ומעתה נראה דגם לענין קבורה באר"י, הוא תלוי בקדושת גוף הקרקע ובמקום שנתקדש למצוות, וקצת יש להוכיח כן דבהל' סנהדרין פ"ד לגבי סמיכת זקנים באר"י הוסיף הרמב"ם דסגי במקום שכיבשו עולי מצרים, ואילו לענין מעלת קבורה בהל' מלכים פ"ה לא כתב כן הרמב"ם, אלא הסמיכו להא דנהגו גדולי החכמים לנשק תוחמי אר"י, ומשום מזה כנייל דדין קבורה תלוי דוקא במקום הקדוש בקדושה למצוות, דאז גוף הקרקע מתקדש, וכמו נישוק אר"י שהוכחו מדברי התוס' בגיטין שהוא רק במקום יש בו מצוות התלויות.

ואמנם יש גם טעם לקבורה בא"י משום צער מחילות, ובהו ודאי מהני כל הארץ שניתנה לאברהם, וזה נשאר גם בשעה שגלו ונתבטלה קדושה הראשונה. ואולי ע"ז קיימו דברי הר"י קורקוס והרב"ז שיש מעלת קבורה באר"י גם במקום שאינו קדוש למצוות. אולם המעלת הקבורה שבאר"י עצמה שהיא מטעם

מרו הגר"ח קנייבסקי שליט"א

קבורת גרים בארץ ישראל

רות פ"א פ"ז, ושם אקבר, וצ"ע מה כונתה בזה. וי"ל דבספרי בהעלותך אמרינן והיה בשבט אשר גר הגר וגו' מכאן שניתן לגרים קבורה בא"י, והנה כתיב (איוב ל"ח) לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה ואחז"ל (מדרש משלי פ"ז) שהקב"ה ינער את א"י וכל הרשעים שקבורים כאן ינערו ממנה לחו"ל ולא ישארו קבורים רק הצדיקים, וזהו ושם אקבר שאשאר קבורה בכ"ז שניתן לגרים קבורה בא"י.

(טעמא דקרא)

שאר"י מכפרת כמזבח וכדכתיב וכפר אדמתו עמו [וכמו שבי שם הרמב"ם טעם זה], זה שייכא רק במקום שהיה כיבוש ונתקדשה גוף הקרקע.

ומעתה נראה לבאר הפרשה דקניית שדה עפרון, ונקדים דהנה במק"א [מקבץ ענינים גיטין סי' ז' ענף א'], נתבאר להוכיח בהרחבה, דהא דבעינן כיבוש לקדושת הארץ, א"י מחמת שהקדושה בעיא דוקא כיבוש בזרע ודרך מלחמה, אלא כיון שע"י קניה אין הלוקח מגיע לקנין מוחלט שתהא הארץ בשליטתו, דהרי כל קנין יונק כוחו מדיני המלכות שבאותו מקום, ואם יבטל המלך את דינו ממילא יבוטל כל כוחו וקנינו, א"כ אין הקנין אלים לשלוט על הקרקע ולהכי אינה מתקדשת, אבל לו יצויר שיהא קנין אלים שיהא קיים ועומד לעד, יש לו דין כיבוש וסגי בזה לענין קדושת אר"י.

ומעתה י"ל דזהו כל ענין פרשת קניית שדה עפרון, דהכל עשה אברהם כדי שיתקדש המקום בקדושת אר"י, ואף שהיה זה בכלל הארץ המובטחת, אולם לענין קדושת אר"י לקבורה שמכפרת לא סגי בזה אלא בעינן מקום שנתקדש בכיבוש, וזהו כל ענין הקניה שעשה אברהם שיהא לה תוקף ככיבוש. וזהו מש"כ רש"י שהיתה תקומה לשדה עפרון, שע"י כל הקנין האלים שעשה אברהם, שלא יהא לעפרון שום זכות ערעור, וכמפור בקראי הרבה פעמים שמה"ט עשה לעיני כל באי שער עירו, עי"ז נתקדש בקדושת אר"י כמו בכיבוש והיתה לו תקומה.

וברמב"ן עה"ת פ"י חיי שרה פסוק י"ט הביא בשם האבן עזרא שפרשה זו נכתבה כדי להודיע מעלת אר"י על כל הארצות לחיים ולמתים, ועוד לקיים דבר ה' להיות לו נחלה. ותמה הרמב"ן דמה מעלה בארץ זו אם לא יקברנה במקום אחר, והלא כל הארץ הובטחה לאברהם ונתקיים רק בזרעו, עי"ש. אולם למש"י א"ש היטב דרק במקום זה שנקנה ע"י אברהם בקנין אלים נתקדש כבר עכשיו בקדושת אר"י והיה לאברהם חלק בקדושת הארץ לנחלה עוד בחייו.

ופרש"י ולא הלכתיה אפילו לבית לחם לקברה בארץ, ותמה ש"ם הרמב"ן דהא מונה בארץ ונקברה בארץ, כמו שכתוב שם להדיא בפרשה מתה עלי רחל בארץ כנען. אולם למש"י י"ל היטב, דאף שנקברה באר"י מ"מ לא היה זה במערת המכפלה, ורק למערת המכפלה היה קדושת אר"י לענין קבורה ע"י קנינו על אברהם, אבל לשאר אר"י קודם שכיבשו אין לה מעלת אר"י לקבורה. ולהכי כשיעקב ביקש מיוסף שיקברנו במערת המכפלה שהוא מקום הקדוש בקדושת אר"י, הווקף לומר שאת רחל לא קבר במקום הקדוש בקדושת הארץ ולא הוליכה למערת המכפלה, אלא קברה בדרך אפרת ע"פ הדיבור. ועדיין צ"ת למצוא סמוכים ברורים לחידוש הלכתו זה, שהיה שייך כבר קודם גאולת מצרים לקדש א"י לקדושה [מקבץ ענינים גיטין סי' ז' ענף א' עי"ש בהרחבה]

דבר העורך

השבוע, זכיתי להשתתף בוועידת החינוך, מפעים ומרגש היה לראות את מאות אנשי החינוך העוסקים במלאכת הקודש של חינוך ילדי ועגרי ישראל לתורה וליראת שמים, מעמיקים בסוגיות החינוך ומדקדקים בהן עד קוצו של יוד למען הצלחת החילת המסורת לדור הבא.

מרו ראש הישיבה הגרא"ל שליט"א האריך בדבריו בענינה אודות דמותו של המחנך, אשר כולו גרוש ביראת שמים ושוהא בבחינת יכלי מלא, שרק כך יוכל להעניק ולהשפיע על תלמידיו. רבות דנו במושבים השונים גם אודות דמותו של המחנך ונביא גם אתו בנשוא זה מתוך משנתו של הרש"י הירש בפרשתי. התכונה הבולטת, הדורשה למחנך ע"מ להגיע ליד משמעת מלאה בכיתה, היא "מנהיגות". מנהיגות פירושה קבלת החלטות כנונה בכל צד ומכל כיוון, שילוב של תוקפנות עם אצילות ממלכתית, אומץ וביטחון עצמי, כריזמה ומבט מים מדבר.

וזאת למדנו מיעקב, אשר בחר את שבת יהודה להיות למנהיג ישראל. הבה ונראה את דבריו של רש"י הירש כיצד הסביר את ענין בחירת יהודה לשבת המלוכה בשל תכונות מנהיגותו הבולטות:

"בשעה שיעקב סוקר את בניו כדי למצוא את המוכשר להנהיג, ואחרי שכבר פסל את ראובן ואת שמעון ולוי. הנה נחה עינו על יהודה והוא קורא: אתה האיש, אתה הנבחר, אתה מאחד בקרבך את הסגולות הדרושות החסרות לראובן מצד אחר ולשמעון ולוי מהצד השני המנוגד.

לא חרבך, אלא כוחך הטיבעי הוא בעורף אויבך. התפתחות כוחך הטבעי, תטיל את מוראך על אויבך, והם יפנו לך עורף, לא יעזו להתקיף אותך, יהיו שמחים בלבם אם רק תניח להם, וכלפי פנים תעמוד אתה הנבחר, אתה מאחד בקרבך את אומץ הלב של הנער [גור], ואת ישוב הדעת של הזיקנה [אריה], אינך חפץ במלחמה ושוד לשם עצמם, אינך בועט וזאב, אתה כוח, ונעלה על רצח שפל לשם שוד.

אין יהודה איננו בשאון מלחמה וקרוב, לא העוז המתלקח המטיל את מוראך בשעת סכנה ואחר הוא דונך, לא זה מאפיין אותו. גם בשעה שהוא נח הרי הוא נשאר אריה. הוא יטיל את מוראך גם בשעת מנוחה, וכך יעניק בטחון כלפי חוץ, ובהנהגתו יובטח השלום שיאפשר את התפתחות היעודה בפנים."

הנה, בהירי וברור, כי סוד המנהיגות הוא עוצמה שקטה ואצילות מטילת מורא. המחנך המצליח, הוא זה אשר מבטל פנים אחד מנכני כל ניסיון ליצירת בעייה. הוא המחנך אשר אינו זקוק לצעוק ולצאת ממכלו ונכח הפערות בכיתה. הוא המחנך אשר אינו זקוק לעונשים כבדים ומשמעותיים ע"מ להטיל משמעת בכיתתו. שילוב של אומץ לב עם ישוב הדעת, מביא את האדם לעוצמה אשר מוקרת במבט פניו ומוחצנת בכל מילה, גם שקטה והנעימה ביותר. הבטיחות העצמי, הצגת הדברים שאינם משתמעים לשני פנים, הם היוצרים אוירה והרגשה זו. אשרינו מה טוב חלקינו שבודק אבותינו המסורה אנו צועדים ואת החינוך הטהור אנו מעניקים לילדינו.

אגף ישיבת חזון ושלום

מכון ירושלים

יומא טבא לרבנן

הופיע

הכרך השמונה עשר מסדרת הפאר

אוצר מפרשי התלמוד

מסכת קידושין חלק שני

דפיס יד - לו

להשיג בחנוניות הספרים

הקבורה שהביאתו לשהות הגן עדן

רבינו המהר"ם מרוטנבורג, היה רבם של גדולי הראשונים. יום אחד נתפס המהר"ם מרוטנבורג על ידי הגויים בעלילת זווא, כאילו הוא מרגל נפשע שיוזם לחבל במהלכי המלוכה, והושיבוהו בבית הסוהר. שוביו הוזירו את אחיו היהודים לבל יעיוו להתענין במבצע, שכן כל מי שישאל לשלומו יחשב גם הוא למרגל.

אף על פי כן הצליחו כמה יהודים לנהל משא ומתן סודי עם השוים, והללו נאותו לבסוף לשחררו תמורת הון עתק.

כאשר הגיעה לאזני המהר"ם הידיעה שעומדים לפדותו תמורת סכום כסף גדול, שלח הודיע שאסור לעשות כן, שהרי כלל הוא בכל אתר שהתורה חסה על ממונם של ישראל, וכי מה שנצרך להוציא לדין מצוה, ודאי שהוא בכלל המצוה שיש לעשותה, אבל יתרה מכך יש לחוס על ממון ישראל, ושנינו אין פודין את השבויים יתר על כדי דמיהן מפני תקון העולם.

שלחו לו אותם הכתובים: והרי כתבו בעלי התוספות שאם היה מופלג בחכמה פודים אותו אף ביותר מכדי דמיו, וממילא הרי זה בכלל המצוה ואין כאן ענין לחוס על ממון ישראל.

השיב להם המהר"ם: אף על פי כן, אינו חפץ שיטלו ממנון ישראל יתר על המדה בעבורו. לבסוף נשאר המהר"ם כלוא עד סוף ימיו, ואת שמתו התורה השיב לבוראו בהיותו במאסר במגדל בודד. והוסיף החיד"א, שעל ידי היסורים הנוראים שהיו לו עד פטירתו, זכה להודוך כל כך עד שזכה לגילויים נפלאים מן השמים.

כאשר בקשו היהודים לקבור את רבם הגדול, אסרו זאת הגויים כאיסור גמור וציוו להשאירו במגדל. זמן רב היתה גווייתו מוטלת שם ללא קבורה, עד שקם יהודי עשיר בעל נכסים אשר שם נפשו בכפו והשתדל מאד בענין קבורת המהר"ם. הוא החליט שישא ויתן עם אותם בני בליעל, שהספך משחד את לבם, ויפצרו בהם תמורת סכום כסף הגון ביותר לשחרר את גופו המסוכן של רבינו המהר"ם.

לאחר משא ומתן מייגע נאותו השוים להרשות לקבורו תמורת סכום כסף גדול, הלה נטל כל הכסף מהוננו האיש, למרות שמדובר היה בסכום גדול ביותר, ואף שחסו על ממונם של ישראל, החללו אותו יהודי שכבודו של המהר"ם אינו עומד לנגד כל הון שבועולם.

כבוד גדול עשו לו לאותו עשיר והרשו לו לטפל בעצמו בהבאת גופת המהר"ם לקבורת עולמים.

למחרת יום הקבורה נפטר העשיר אשר כה התמסר עבור קבורת המהר"ם, ויהי הדבר לפלא. כולם הביעו פליאה, האין אותו יהודי שמטר הונו ונפשו לקיום כבוד המהר"ם, קיבל מכה כה קשה. הללו החלו לחשוב שמא הוצאת הכסף הגדול לא היה לטובה בעיני המהר"ם, שכן בעודו בחייו תמיד חס על ממון ישראל ולא הרשה שיוציאו ממון רב מדי בעבורו.

אך כעבור ימים אחדים נפתרה התעלומה הופיע העשירי בחלום אצל אחד מידידיו וסיפר לו שבליה שחזר קבורת המהר"ם, בא אליו המהר"ם בחלום ואמר לו: "ישך כחך בהבאת את גופי לקבורה. כתמורה על כך בוצעני ליתן לך מתנה גדולה וחשובה, ובידך לבחור אחת מהשתיים: או שתיתן לך עשירות גדולה שתעמוד לך ולזרעך עד עולם, או שתלך לעולמך מיד ואז מבטיחך אני מקום בעולם הבא."

הוסיף העשיר ואמר: "בחרתי באפשרות השניה ולפיכך נסתלקתי לבית עולמי, מיד למחרת היום בחטף, וכשנשאל למה זכה שם בעולם הבא, השיב כי נמצא הוא במחיצתו של המהר"ם בגן עדן... ולא יסף.

אותו יהודי שכספו היה יקר לו, ואף יכל לקבל עשירות לכל ימיו וימי זרעו עד עולם, העדיף את השהייה במחיצת רבו המהר"ם בחיי הנצח, ועליו נאמר – ובחרת בחיים!!!

נאמר בכתובות ק"א ע"ב אמר רב ענן כל הקבור בארץ ישראל כאילו קבור תחת המזבח, כתיב הכא (שמות כ) מזבח אדמה תעשה לי, וכתיב התם (דברים ל"ב) "וכפר אדמתו עמו". ומבאר רבינו מאיר מרוטנבורג שכיון שכל ארץ ישראל ראויה לכך שיבנה עליה מזבח ראה אבות דרי נתן פרק כ"ו, ועיין מכילתא בא פרשה א, ובגירסת הגר"א שם. ולכן כל הקבור בה מתכפרים לו חטאיו כאילו המקום שהוא קבור בו הוא מזבח כפרה פירו שזה של הר"ם הובא בכפתור ופרח פרק י', ע"ש בענין קדושת ארץ ישראל ושו"ת חת"ס יו"ד ס' רלד.

קדושתה זו של הארץ היתה בה כבר משעת נתינתה לאבות, כפתור ופרח שם. ועיין שערי צדק לבעל חיי אדם, שער משפטי הארץ פ"א, 'מקודשת ועומדת מיום שנבראה', ועיין שו"ת חת"ס שם. ולכן נשתוקקו האבות להיקבר בארץ ישראל כפתור ופרח שם. כמו שמפורש בפסוקים ומבואר בגמרא שם בכתובות ק"א ע"ב ע"פ רש"י "ויוקברו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו אם נא מצאתי חן בעיניך שים נא ידך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים", "ושכבתי עם אבתי ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם [ויאמר אנכי אעשה כדברך]", בראשית מ"ו כ"ט ל', אמר קנא דברים בגו (כלומר, יש כאן דברים מסותרים בדבר זה וצריך לתת להם לב), יודע היה יעקב אבינו שצדיק גמור היה [ולא היה צריך את הזכות של ארץ ישראל], ואם מתים שבחוצה לארץ חיים, למה הטריח את בניו, שמא לא יזכה ל[גילגול] מחילות וביאר רש"י על פי המדרש שביקש ממנו לעשות כן מחמת ג' סיבות "סופוה של מצרים שיהיה עפרה כנים [ומרחשין תחת גופין], ושאין מתי חוצה לארץ חיים אלא בצער גלגול מחילות [ראה לקמן], ושלא יעשונה מצרים עבודה וזה וכן אכן עשה יוסף כמו שנאמר (שם נ' ע"ג) ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה זקני ביתו וכל זקני ארץ מצרים, ואחר כך נאמר (שם י"ג) וישאו אתו בניו ארצה כנען ויקברו אתו במערת שדה המכפלה אשר קנה אברהם את השדה לאחות קבר מאת עפרן החתי על פני ממרא.

עוד נאמר בגמרא בכתובות שם כיוצא בדבר אתה אומר בראשית נ' "ויאמר יוסף אל אחיו אנכי מת ואלהים פקד יפקד אתכם והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב", "וישבוע יוסף את בני ישראל לאמר פקד יפקד אלהים אתכם והעלתם את עצמתי מזה", אמר רבי חנינא דברים בגו, יודע היה יוסף בעצמו שצדיק גמור היה, ואם מתים שבחוצה לארץ חיים, למה הטריח את אחיו ארבע מאות פרסה, שמא לא יזכה ל[גילגול] מחילות. וכן אכן עשו צאצאי האחים כמו שנאמר בתחילת פרשת שלח, כאשר בני ישראל יצאו ממצרים (שמות יג ט) "ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע השביע את בני ישראל לאמר פקד יפקד אלהים אתכם והעליתם את עצמתי מזה אתכם", וביהושע (כד לב) נאמר "ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם בחלקת השדה אשר קנה יעקב מאת בני חמור אבי שכם במאה קשיטה ויהיו לבני יוסף לנחלה".

ועוד אמרו בגמרא "עולא הוה רגיל דהוה סליק לארץ ישראל, נח נפשיה בחוץ לארץ, אתו אמרו ליה לרבי אלעזר, אמר אנת עולא "על אדמה טמאה תמות" עמוס ד'. אמרו לו ארונו בא [לקבורו בארץ ישראל], אמר להם אינו דומה קולטתו מחיים לקולטתו לאחר מיתה. וכן

נפסק ברמב"ם מלכים פ"ה ה"א "אמרו חכמים כל השוכן בארץ ישראל עונותיו מחולין, שנאמר וכל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון, אפילו הלך בה ארבע אמות זוכה לחיי העולם הבא, וכן הקבור בה נתכפר לו, וכאילו המקום שהוא בו מזבח כפרה, שנאמר וכפר אדמתו עמו, ובפורענות הוא אומר על אדמה טמאה תמות, ואינו דומה קולטתו ד מחיים לקולטתו אחר מותו, ואעפ"כ גדולי החכמים היו מוליכים מתייהם לשם, צא ולמד מיעקב אבינו ויוסף הצדיק". וראה עוד בכתובות שם ובמועד קטן כ"ה ע"א וברש"י שם ובמש"כ היד המלך על דבריו אם חולק על הרמב"ם, וראה עוד בפסיקתא רבתי פ"א, בראשית רבה פרק צ"ו, ובירושלמי כלאים פ"ט ה"ג וכתובות פ"ב ה"ג, ב"ר פרק צ"ו ותנחומא ויחי ג.

ואף על פי שאין מפנים את המת מקבר לקבר, אבל כדי לקבורו בארץ ישראל מותר רבינו ירוחם נכ"ח ה"א, וכך נפסק בשו"ע יו"ד ס' שסג סעיף א, וביאר הש"ך שם שכפרתו היא, שעפר ארץ ישראל מכפר. וכמו כן אף על פי שאין מוליכים את המת מעיר שיש בה קברות לעיר אחרת, מחוץ לארץ ישראל מותר א"ו ח"ב ס' ת"ט. שו"ע יו"ד שם סעיף ב.

איתא בירושלמי כלאים פ"ט ה"ג רבי בר קריא ורבי אליעזר הוו מטיילין באיסטרין ראו ארונות שהן באין מחוץ לארץ, אמר רבי בר קריא לרבי אליעזר מה הועילו אלו אף אני קורא עליהם ונחלתי שמתם לתועבה בחייו ונתבאר ותטמאו את ארצו במיתתם, אמר ליה כיון ששמעו לארץ היו נוטלין גושת עפר ומניחין על ארונו דכתיב וכפר אדמתו עמו. עד כאן כלומר שהיו נוטלים גוש עפר ומניחים על הארונות שהיו באים מחוץ לארץ לארץ כדי לכפר עליהם על כך שמתו בחוץ לארץ כך ביאר בפני משה שם. ומכאן מקור המנהג שנהגו לתת בחוץ לארץ מעפר ארץ ישראל בקבר אור זרוע שם, ע"פ הירושלמי הנ"ל ומדרש תנחומא ויחי, וכן נפסק בהגהות מיימוניות הל' מלכים פ"ה ה"א אות ד'. וכך נפסק ברמ"א על השו"ע שם סעיף א'. ועיין עיקרי הד"ט ס' לה סכ"ד ומעבר יבק שפת אמת.

עוד נאמר בגמרא בכתובות שם אמר רבי אלעזר מתיים שבחוף לארץ אינם חיים, שנאמר יהוקאל כ"ו "ונתתי צבי בארץ חיים", ארץ שבציוני רבי מתייה חיים, שאין צביוני בה אף מתייה חיים. מתיב רבי אבא בר ממל (ישעיהו כו) "יהיו מתין נבלתי יקומון", מאי לאו יהיו מתין? מתיים שבארץ ישראל, נבלתי יקומון? מתיים שבחוף לארץ, ומאי ונתתי צבי בארץ חיים, אנכוכד נצר הוא דכתיב, דאמר רחמנא מייטינא עלייהו מלכא דקליל כי טביא, אמר ליה רבי, מקרא אחר אני דורש: (ישעיהו מ"ב) נתן נשמה לעם עליה ורוח הולכים בה. וכו' ולרבי אלעזר, צדיקים שבחוף לארץ אינם חיים, אמר רבי אילעא: ע"י גלגול, כלומר שהעצמות מתגלגלות עד ארץ ישראל והם חיים שם. מתקיף לה רבי אבא סלא רבא גלגול לצדיקים צער הואף אמר אביי מחילות נעשות להם בקרקע. זהם עומדים על רגליהם והולכים במחילות עד ארץ ישראל ושם הם מבצבצים ויוציאים. עד כאן לשון הגמרא שם עם ביאר רש"י.

הנושאים הנאים

יחיי - קבורה בארץ ישראל - אל נא תקברני במצרים (מ"ו, כ"ט) לא קיבל עליו צער מחילות, כתובות ק"א.

שמות - העניי בהלכה - כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך (ד', י"ט), שירדו מנסיקה, נדרים ס"ד.

מכון ירושלים

יצא לאור מחדש
הספר
מחנה יצחק
על התורה
להגאון רבי יצחק קוליץ זצ"ל
רבה של ירושלים ונשיא המכון
לחשיג בחנויות הספרים

מוסד הרב קוק

קולקוב מוסד הרב קוק

חדש

שפתי דעת על התורה

מהגותו הרעיונית
של ה"שפת אמת"
על חמישה חומשי תורה

